

Tomáš Vůjtek
SLYŠENÍ

Kdybychom bývali měli padesát Eichmannů, tak bychom válku museli vyhrát.

Režie: Ivan Krejčí / Scéna: Milan David / Kostýmy: Marta Roszkopfová

Hudba: Nikos Engonidis / Dramaturgie: Tomáš Vůjtek

Osoby a obsazení:

EICHMANN	Marek Cisovský
VLASTIČKA	Petra Kocmanová
PRVNÍ KOLEGA	Petr Panzenberger
DRUHÝ KOLEGA	Šimon Krupa
RABÍN	Vladislav Georgiev
PANÍ	Tereza Cisovská
MANŽEL	Ondřej Malý j.h.
HANS FRANK	Albert Čuba
NEPORAZITELNÝ	Josef Kaluža
OTEC	Pavel Cisovský j.h.

Premiéra – sobota 28. února 2015 v 18.30 hodin

LIDÉ, MÍSTA, UDÁLOSTI

Vlastička

Fiktivní postava, která zastupuje ty z našich spoluobčanů, kteří se v rozbouřených dobách dokážou bezpečně svést na jakékoli vlně. Její úvahy o utrpení a dalším osudu Židů, jsou bohužel pouze parafrází tehdy všeobecně sdílených postojů, jak o tom svědčí zpráva vedení protektorátního odboje pro exilovou vládu v Londýně z roku 1943: „Naši lidé sice nesouhlasí s bestiálním způsobem vybičování Židů, přitom se však domnívají, že většině Židů patří to, co se děje. V novém státě si naši lidé představují, že věci budou řízeny tak, aby Židé zase nemohli být tím poválečným a z naší práce tyjícím živlem. Vůbec nepomýšlí na to, že by se snad mělo Židům vrátiti, byť i částečně to, oč přišli při německém řádění. Něco podobného by znamenalo postup proti veřejnému mínění...“

Neporazitelný

Postava je inspirována skutečnými osudy válečného hrdiny Arnošta Steinera (1915 – 1982). Tento třinecký rodák (juniorský mistr Moravy a Slezska v boxu) byl společně se svým otcem na konci října 1939 poslán nacisty do tábora v Nisku. Odtud utekli přes hraniční řeku Bug do Sovětského svazu, kde byli za nedovolené překročení hranice posláni do gulagu (nejprve lágr Asina, pak Itatka). V březnu 1942 se oba přihlásili do vznikající československé jednotky v Buzuluku. Arnošt Steiner absolvoval důstojnickou školu a nastoupil ke kulometné rotě, otec byl zařazen do týlové služby. Během bojů si Arnošt Steiner díky své odvaze získal pověst neohroženého válečníka a pro své spolubojovníky se tak stal „Železným“, „Nezranitelným“, či dokonce „Nesmrtelným Arnoštem“. Postupně velel četě, rotě, byl i zástupcem velitele praporu a po svém zranění na Dukle působil jako zpravodajský důstojník. Za svou statečnost byl vyznamenán sedmi válečnými kříži (návrhů na vyznamenání bylo podstatně víc, ale byly zamítnuty, nejspíš pro jeho židovský původ a politické názory). V lednu 1946 byl povýšen na

štábního kapitána a po konfliktech se svými komunistickými nadřízenými na konci roku odchází do civilu, což ho nejspíš zachránilo před persekucí, která postihla po roce 1948 mnohé z jeho spolubojovníků.

Akce Nisko

Adolf Hitler schválil 21. září 1939 plán na vysídlení Židů z území Německé říše. Jako první byli vybráni Židé z Moravské Ostravy, Katovic a Vídně. Veřejnosti byla celá akce předkládána jako dobrovolná iniciativa židovské obce, které bylo velkoryse poskytnuto území v Polsku pro „přeškolení“. Vybraní muži z Ostravy a Frýdku se měli 17. října dostavit do ostravské Jízdárny, odkud byli odvezeni na nádraží Ostrava-Přívoz. 18. října vyjel z Ostravy první vlak s necelou tisícovkou mužů ve věku od 17 do 55 let. Cílovou stanicí bylo Nisko nad Sanem, kde cestující přivítal autor plánu „Akce Nisko“ Adolf Eichmann. 20. října následovaly transporty z Vídně a Katovic. Po příjezdu proběhla selekce podle povolání. Vznikající tábor potřeboval hlavně dělníky, stavitele a tesaře, kteří by jej postavili. Ti, kteří se SS nehodili na práci, byli vyhnáni za demarkační linii se Sovětským svazem, kde byli většinou pochyťáni a posláni do gulagů.

1. československý armádní sbor (nejprve prapor, později brigáda a sbor)

Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava a vyhlášení Slovenského státu se během jara a léta 1939 shromažďovali v Polsku čeští a slovenští vlastenci, kteří vytvořili vlastní vojenskou jednotku Československý legion. Po porážce Polska ustoupili do Sovětského svazu, kde byli internováni, a část dokonce skončila v gulazích. Díky intervenci exilové vlády v Londýně se roku 1940 podařilo část vojáků přemístit do Francie. Po napadení SSSR nacistickým Německem se vedení legionu v čele s podplukovníkem Ludvíkem Svobodou zasazovalo u sovětské vlády (společně s československými komunisty, kteří byli v Moskvě v exilu) o zřízení československého zahraničního vojska na jejím území. Počátkem roku 1942 se v uralském městě Buzuluk začala formovat jednotka, která měla být základem nové československé armády. Kromě vojáků z československého legionu se do ní hlásili českoslovenští občané žijící v SSSR, slovenští zajatci a přeběhlíci, původně bojující ve slovenské armádě jako spojenci wehrmachtu, později i volyňští Češi. Většina z první tisícovky vojáků byli českoslovenští Židé, kteří byli vězněni v gulazích a kteří museli podepsat prohlášení, že nebudou mluvit o tom, co v táborech zažili. Jednotka formálně podléhala čs. vojenské misi pod velením plukovníka (později generála) Heliodora Píky, ale po celou dobu války byla předmětem politického boje mezi londýnskou vládou a Gottwaldovým exilovým vedením KSČ.

Sokolovo

1. československý samostatný polní prapor prošel bojovým křtem 8. března 1943 u vesnice Sokolovo, kde měl bránit 15 kilometrů široký úsek podél řeky Mže proti útoku německého pluku zesíleného tankovým praporem 4. tankové armády. Plukovníku Svobodovi, jehož vojáci neměli žádné těžké zbraně (pouze protitankové pušky, kulomety a dvě protitanková děla), byl přidělen sovětský gardový raketometný oddíl a dva dělostřelecké oddíly. Koordinace mezi našimi a sovětskými vojáky nebyla nijak příkladná, přesto byl nepřítel odražen, když ztratil 19 tanků, 5 samohybných děl a přes 300 vojáků.

Karpatsko - dukelská operace (Dukla)

Začala 8. září 1944 jako rychlá akce na pomoc Slovenskému národnímu povstání. Avšak vedení německých vojsk operujících od 29. srpna na slovenském území si bylo vědomo důležitosti horských průsmyků na východním Slovensku, a proto již 31. srpna zahájilo

odzbrojování obou slovenských divizí, jejichž příslušníci prakticky nekladli žádný odpor. Tím byly vážně narušeny sovětské plány, protože nyní už zde nezůstaly žádné jednotky, které by mohly zaútočit Němcům do týlu. Vše teď záleželo na tom, jak rychle se Rudé armádě podaří německou obranu v Karpatech překonat. Úkolem byly pověřeny jednotky 1. a 4. ukrajinského frontu, jejichž vedení dostalo na přípravu operace pouhé čtyři dny. Plán optimisticky předpokládal rychlé zničení nepřátelských sil a spojení s povstaleckými jednotkami během tří až čtyř dnů po přechodu hor. Bez pomoci obou slovenských divizí se však jednalo o téměř neproveditelný úkol. Bojů se účastnil i 1. československý armádní sbor, který jen během prvního dne ztratil 769 padlých, nezvěstných a zraněných vojáků. Oficiálně byla operace ukončena 28. října 1944. Její narychlo zhotovený plán byl příliš optimistický, a časový harmonogram proto nešlo za stávající situace dodržet. Hlavního cíle, jímž měla být pomoc povstání na Slovensku, se dosáhnout nepodařilo, protože Němci v průběhu října povstalce rozdrtili a zahnali do hor.

Generální gouvernement (1939-1945)

Územně správní jednotka zahrnující část okupovaného polského území, které bylo autonomní částí Třetí říše. Děлил se na čtyři správní jednotky-distrikty: Krakovský, Lublinský, Radomský a Varšavský. Po napadení Sovětského svazu Třetí říší k němu bylo přičleněno i území, které v roce 1939 obsadila Rudá armáda, jako tzv. Haličský distrikt. V čele Generálního gouvernementu stál generální guvernér Hans Frank.

Hans Frank (1900-1946)

Pocházel z právnícké rodiny. Po promoci v roce 1926 se stal osobním Hitlerovým právním poradcem. V roce 1930 byl zvolen do Reichstagu, v roce 1933 se stal bavorským ministrem spravedlnosti. Zároveň byl prezidentem Akademie německého práva a od roku 1934 i říšským ministrem bez portfeje. 26. října 1939 byl jmenován generálním guvernérem okupovaného Polska a byl povýšen do hodnosti SS-Obergruppenführera. Dohlížel na segregaci Židů do ghatt a využíval polské obyvatele na nucené práce. Ve své výpovědi při norimberském procesu tvrdil, že vyhlazení Židů v okupovaném Polsku řídil přímo Heinrich Himmler a svou vlastní účast kategoricky popíral (přesto byl shledán vinným a popraven oběšením). V letech 1940-1944 uspořádal v Generálním gouvernementu několik šachových turnajů a v Krakově vedl symfonický orchestr. Jeho syn Niklas Frank o něm napsal knihu plnou nenávislného opovržení, která původně vycházela v časopise Stern (Der Vater: Eine Abrechnung, v roce 2010 vyšla česky pod titulem Můj otec: účtování).

Otto Skorzeny (1908-1975)

Sloužil ve Waffen SS, kde byl zařazen nejprve k divizi SS Leibstandarte, později Das Reich. V roce 1943 vysvobodil Mussoliniho z jeho zajetí v Gran Sassu (odvážná akce s kluzáky, při které od přistání do osvobození zajatce uplynuly pouhé čtyři minuty). V září 1944 zorganizoval vojenský převrat v Budapešti, který zajistil pokračování účasti Maďarska ve válce se Sovětským svazem. Koncem roku 1944 velel záškodnické akci v Ardenách, při níž němečtí vojáci v amerických uniformách přešli frontu a přerušovali spojení v americkém týlu. Po válce se dostal do amerického zajetí, odkud v červenci 1948 utekl do Španělska, kde také zemřel.

Anton Burger (1911-1991)

Od července 1943 byl vedoucím tábora v Terezíně. Osobně sestavoval transportní listiny a účastnil se i poprav vězňů. Po skončení války byl internován v zajateckém táboře u Salcburku, odkud se mu podařilo uprchnout. Až do roku 1951 žil pod falešným jménem v rodném Neunkirchenu. Pak byl zatčen, ale opět se mu podařilo uprchnout a jako Wilhelm

Bauer se usadil v rakousko-německém pohraničí. Pod tímto jménem se pak přestěhoval do Essenu, kde se spokojeně dožil státní penze.

Dieter Wisliceny (1911-1948)

Spřátelil se s Adolfem Eichmannem, který byl od roku 1936 jeho nadřízeným v Referátě pro židovské záležitosti na Hlavním úřadě SD. V roce 1940 odešel jako poradce pro židovské otázky na Slovensko, kde se snažil prosadit, aby byli všichni Židé deportováni do táborů v Polsku. Přitom přijímal úplatky od židovských organizací, které chtěly transportům zabránit. Do konce října 1942 tak nechal ze Slovenska vyvézt téměř 60 000 Židů. V lednu 1943 byl převelen do Řecka, kde pokračoval v organizování židovských transportů. O rok později se aktivně podílel na likvidaci maďarských Židů. V květnu 1945 byl v Mnichově zatčen Američany a jako svědek pak vypovídal před Norimberským soudním tribunálem. Následujícího roku byl převezen do Bratislavy, kde byl v roce 1948 odsouzen k trestu smrti oběšením.

Vojtěch Tuka (1880-1946)

Zakládal radikální křídlo v Hlinkové slovenské lidové straně a v roce 1929 byl odsouzen na 15 let do vězení za vlastizrady, špionáž a přípravu úkladů proti republice (v roce 1937 byl propuštěn do „domácího vězení“). Od roku 1939 byl předsedou vlády Slovenského státu a ze své funkce prosazoval a řídil deportace slovenských Židů do vyhlazovacích táborů v Polsku. Na konci války emigroval do Rakouska, byl však vydán do Československa, kde byl v roce 1946 odsouzen k trestu smrti.

Alexandr Mach (1902-1980)

Během dvacátých let se stal blízkým spolupracovníkem Vojtěcha Tuky. V polovině 30. let se jako představitel radikálního křídla dostal do vedení Hlinkovy slovenské lidové strany. Za války byl hlavním velitelem Hlinkových gard a ministrem vnitra Slovenského státu. Nikdy se netajil svým antisemitismem a stal se na Slovensku jeho hlavním podněcovatelem, jak o tom svědčí dobový slogan: „Šaňo Mach-Židom strach!“ (v dobách Slovenského státu zlidověla také říkanka: „Od Prešova ide vlak. Sedí na ňom Šaňo Mach. Všetci Židia utekajú, lebo majú strach.“). V březnu 1945 utekl do Rakouska, ale Američané jej vydali do Československa, kde byl v roce 1947 v Bratislavě odsouzený ke 30 rokům vězení (trest byl později změněn na 25 let). V roce 1968 byl amnestován prezidentem Ludvíkem Svobodou.

Konference ve Wansee

Konala se v úterý 20. ledna 1942 v zámečku na břehu jezera Wansee u Berlína. Jediným bodem jednání byla koordinace konečného řešení židovské otázky. Schůze byla přísně tajná a všechny materiály, které se k ní vztahovaly, měly být zničeny. Přesto byla v roce 1947 nalezena americkými vyšetřovateli kopie zápisů z konference pořázených říšským sekretářem Martinem Lutherem. Tyto poznámky jsou jediným důkazem o konání, průběhu a závěrech konference. Schůze trvala asi 90 minut a účastnilo se jí 15 osob, kterým z Hitlerova pověření předsedal šéf RSHA (Hlavní úřad říšské bezpečnosti) a zastupující říšský protektor Protektorátu Čechy a Morava, SS-Obergruppenführer Reinhard Heydrich. Po jejím skončení došlo i k neformálnímu posezení, na které Adolf Eichmann i po letech s radostí vzpomínal: „Po schůzi, jak si vzpomínám, jsme se s Heydrichem a Müllerem pohodlně sesedli ke krbu. Poprvé jsem zažil Heydricha s cigaretou nebo doutníkem, nikdy předtím jsem ho neviděl kouřit. A pil koňak, což jsem u něj také dlouho nezažil. Normálně alkohol nepil“.

Heinrich Müller (1900 -?)

Od roku 1929 působil v bavorské policii jako policejní tajemník, od roku 1933 jako kriminální inspektor. Během služby na politickém oddělení mnichovské policie, se seznámil s Heinrichem Himmlerem a Reinhardem Heydrichem, který jej povolal k sobě do SD (Sicherheitsdienst-Bezpečnostní služba, zpravodajská služba SS). V roce 1939 organizuje společně s Heydrichem fingované přepadení vysílače v Glivicích, které mělo sloužit jako záminka k vyhlášení války Polsku. V řadách SS získal hodnost SS – Obergruppenführera. Naposledy byl spatřen 29. dubna 1945 v Hitlerově bunkru.

Heinrich Himmler (1900-1945)

Heinrich Himmler byl nejvyšším velitelem vojenských složek Waffen SS, velitelem Gestapa a říšským ministrem vnitra. Studium zemědělství a zkušenosti s chovem slepic ho přesvědčily, že jsou všechny charakteristické rysy dědičné, a proto nejúčinnější způsob k utváření budoucnosti nějaké populace - lidské i zvířecí - spočívá ve vypracování projektů, které jsou příznivé žádoucím prvkům a nežádoucí vyřazují. V polovině dvacátých let, kdy se začal Himmler politicky angažovat v nové nacistické straně (NSDAP), velebil ve svých proslovech ctinosti německého rolnictva a roli, kterou mělo hrát jako rasová avantgarda nového Německa (v poválečných letech měli kolonizovat nová východní území, která měl jako Osidlovací komisař na starost). Od počátku se Himmler prezentoval jako autorita na zemědělské záležitosti. Mezitím jeho práce na slepičí farmě vedla k ještě větší posedlosti eugenikou a vylepšením člověka stejnou metodou, jaká se používá u chovu zvířat. Heinrich Himmler pokládal Žida za „duchovně a mentálně mnohem nižšího tvora než jakékoliv zvíře“. V britském zajetí spáchal sebevraždu kyanidem, který měl ukryt mezi svými zuby.

Argentina

Po válce byla skutečně pro nacisty zemí zaslíbenou. Adolf Eichmann se zde seznámil s Willemem Sassenem, který za války pracoval na úřadu propagandy NSDAP. Ten v roce 1956 navrhl Eichmannovi, aby společně sepsali zprávu o „konečném řešení“, která by vylíčila pravdu z nacistického hlediska. Z nahrávání, které probíhalo v místních hospodách, se stala společenská událost (bohatě zapíjená silným argentinským vínem), na níž se potkávali staří spolubojovníci. Po několika měsících bylo natočeno šedesát sedm magnetofonových pásek, k nimž Eichmann připojil přes osmdesát stran rukopisných poznámek. V Argentině byl Eichmann upřímnější, mnohem upřímnější, než byl v roce 1961 během procesu v Jeruzalémě: „Ne, nemám žádné výčitky svědomí a vůbec si nesypu popel na hlavu. Za čtyři měsíce, které jste celé té záležitosti věnoval, kdy jste se pokoušel osvěžit mou paměť, se ledasco připomnělo. Bylo by příliš snadné a vzhledem k panujícím názorům bych řekl i naprosto logické předstírat, že se Šavel změnil v Pavla. Musím ale říct, že to já nemohu, protože moje nejvnitřnější já odmítá připustit, že jsme v něčem pochybili. Ne, musím vám zcela upřímně říct, že kdybychom z těch 10,3 milionu Židů, které uvádí /statistik/ Korherr, jich pozabíjeli 10,3 milionu, tak bych byl spokojený. Řekl bych si výborně. Vyhladili jsme nepřítel.“